

KLASSEKAMPEN

Venstresidas
dagsavis

Lørdag 27. august og søndag 28. august 2005. Nummer 197. Uke 34. Årgang 37. Løssalg: 20 kroner

A-avis

” Tenk om David Beckham hadde tusja på skoene sine for å støtte alternativer til de store selskapene? **NYE TIDER, SIDE 39** Åse Brand-

” Vi blir visst nødt til å stemme blankt. Det er også en form for protest. **I MARGEN, SIDE 28** Ebba Haslund

Klar for festen

Ord og sigarettøyk, ord og sigarettøyk. Frank Aarebrot varmer opp til sin første valgkamp som tilskuer.

PORTRETET, SIDE 34 OG 35

Ytringsfrihet?

At det finnes et vinmonopol kan forstås, men hvorfor skal bøker behandles på samme måte, spør Ivar Tronsmo

KULTUR, SIDE 23, 26, 27

Fell imellom

45.000 funksjonshemmede står utan arbeid eller trygd. Karin Andersen (SV) vil undersøkje kva som ligg bak desse tala.

SIDE 6 OG 7

GLOBAL ULIKHET VOKSER

FN-RAPPORT: En ny FN-rapport viser at forskjellen mellom rike og fattige fortsetter å vokse på global basis. Den sosiale ulikheten har økt i land som har gjennomført strukturtilpasningsprogrammer, markedsreformer og privatisering.

SIDE 14 OG 15

Med drygolin?

KUNST: Noen nøyer seg med å skisse ute og male ferdig i atelieret. Men ikke Bastholmen-kunstnerne.

DOKUMENT, SIDE 30 TIL 33

7 059330 000021

Maler i vind

Kunstnere har alltid samlet seg i kolonier.

DOKUMENT

Tekst: Marte Stubberød Eielsen, Søgne

Båtfolket som kjører forbi den lille øya Bastholmen utenfor Søgne i disse dager, gjør store øyne. På knatter og knaus balanserer de, med pensel og palett, blyant, fotoapparat og koldnål. Ti kunstnere er samlet på øya i to seinsommeruker for å søke inspirasjon i naturen og i hverandre. Med morgenbad, lange arbeidsdager, diskusjoner om filosofi og estetikk – og ikke minst med deilige frokoster i det grønne – lever de fjernt fra kunstnerens ensomme hverdag i atelieret.

Nesten som i et Krøyersk kunstnerkollektiv.

– Å jobbe ute gir en helt annen følelse av rom og luft, lys og skygge. Et fotografi forflater, det er ikke noe særlig å jobbe etter. Å arbeide ansikt til ansikt med en gjenstand, gir en hel annen følelse og forståelse, mener Arne Borring.

Han har vært ute en vindig dag før, Borring er en av få norske kunstnere som bare jobber utendørs. Han vet hvordan man på ymse måter kan binde fast staffeli og lerret, så ikke vinden drar av gårde med det.

FAKTA

Friluftsmaleri:

■ Maleri der kunstneren arbeider utendørs og maler etter observasjon. Stammer fra 1840-tallet i områdene rundt landsbyen Barbizon, nord for Paris.

■ Det finnes lange tradisjoner for at malerne tegner skisser og maler studier under åpen himmel, men Barbizon-malerne insisterte på å ta med staffeli og lerret ut i naturen og fullføre verket foran motivet.

■ Dette mente malerne, med Theodore Rousseau (1812–1867) i spissen, ga et spesielt liv og rikdom i maleriet.

■ Friluftsmaleriets idealer fikk stor utbredelse gjennom både realisme og impresjonisme.

■ Etter avantgardebevegelsen på 1960-tallet har realistiske malere stort sett brukt fotografi som forelegg.

■ I dag står friluftsmaleriet svakt, men for andre året på rad arrangeres seminar i observasjonsmaleri på Bastholmen utenfor Søgne.

■ Kunstnerne fra seminaret holder utstilling i Søgne gamle prestegård, mars 2006.

– Jeg har alltid noen seks-toms spiker og litt tauverk liggende. Det er mange utfordringer å tenke på når en jobber ute. Selv liker jeg godt å male snø, og jobber gjerne i ned til 16-17 grader minus, sier Borring.

Han leser for tiden landskapsmaleren Thorvald Erichsens korrespondanse.

– På spørsmålet om hva et godt motiv er, svarer Erichsen: Et sted med skygge, men uten mygg. Han endte bedagelig hengende ut av et hotellværelse på Lillehammer.

Søgne ligger midt mellom Mandal og Kristiansand, i en region med god tradisjon for landskapsmaleri. Hans Gude lærte å male solglitteret i sjøen hos sin far i Lillesand, Kitty Kielland innledet norsk stemningsmaleri med sitt herregårdsbilde fra Bossvika. Adolph Tidemand ble født i Mandal, det ble også «Sørlandets maler», Amaldus Nielsen (1838-1932). Naturalisten Nielsen regnes som vår første friluftsmaler, og var en mester i å fange sola, bølgene og lysets spill på vannoverflaten. Han malte sine bilder på stedet, og nøyde seg ikke med å skisse utendørs, slik som romantikeren J.C. Dahl.

Ikke et vondt ord om Amaldus Nielsen, men han tilhørte et annet århundre. Hvorfor friluftsmaleri i dag?

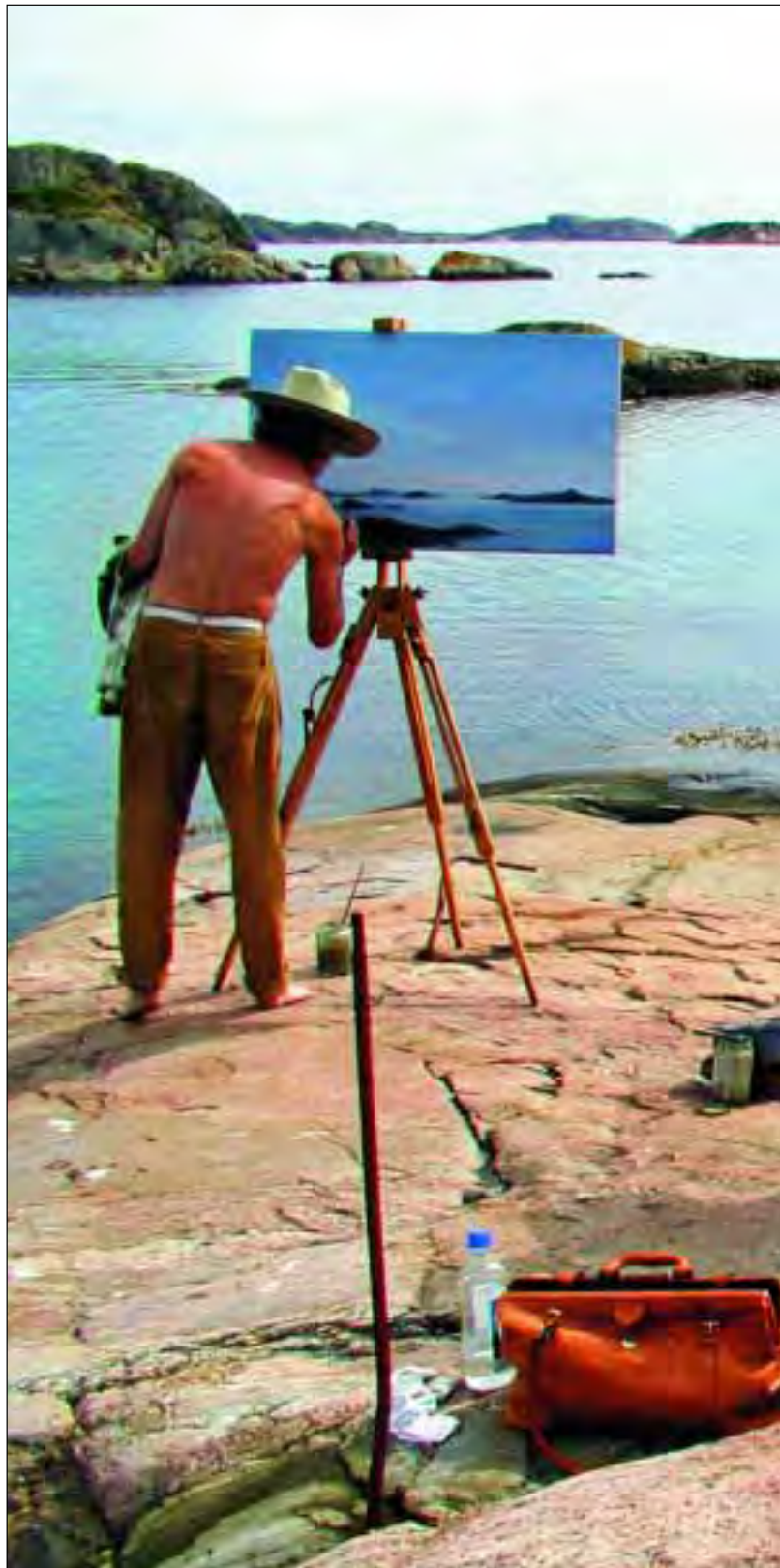
– **Observasjonsmaleri**, presiserer Tore Næss, – det mener jeg er et bedre ord.

For andre år på rad arrangerer han observasjonsmaleriseminar ved sitt eget idylliske sommerhus. Næss er utdannet filosof og er kunstanmelder i Klassekampen.

– Jeg er opptatt av at billedkunsten skal være knyttet til det å erfare, og ikke nødvendigvis til noe språklig, som mye kunst i dag. Mange forbinder landskapsmaleriet med romantikk og storslått norsk natur, men et observasjonsmaleri kan like gjerne males i urbane landskap, som impresjonistene gjorde. Hovedpoenget er observasjon, som jeg mener er forbundet med hva man i filosofien kaller ontologi; læren om det som er. Kunsten i dag befatter seg mye med epistemologi, hvordan verden blir presentert. Det er altså snakk om ulike kunstsyn, sier Næss.

Han har tro på kunstnerens fordypning. Å bruke lang tid foran et motiv gjør noe med kunstneren, hevder han.

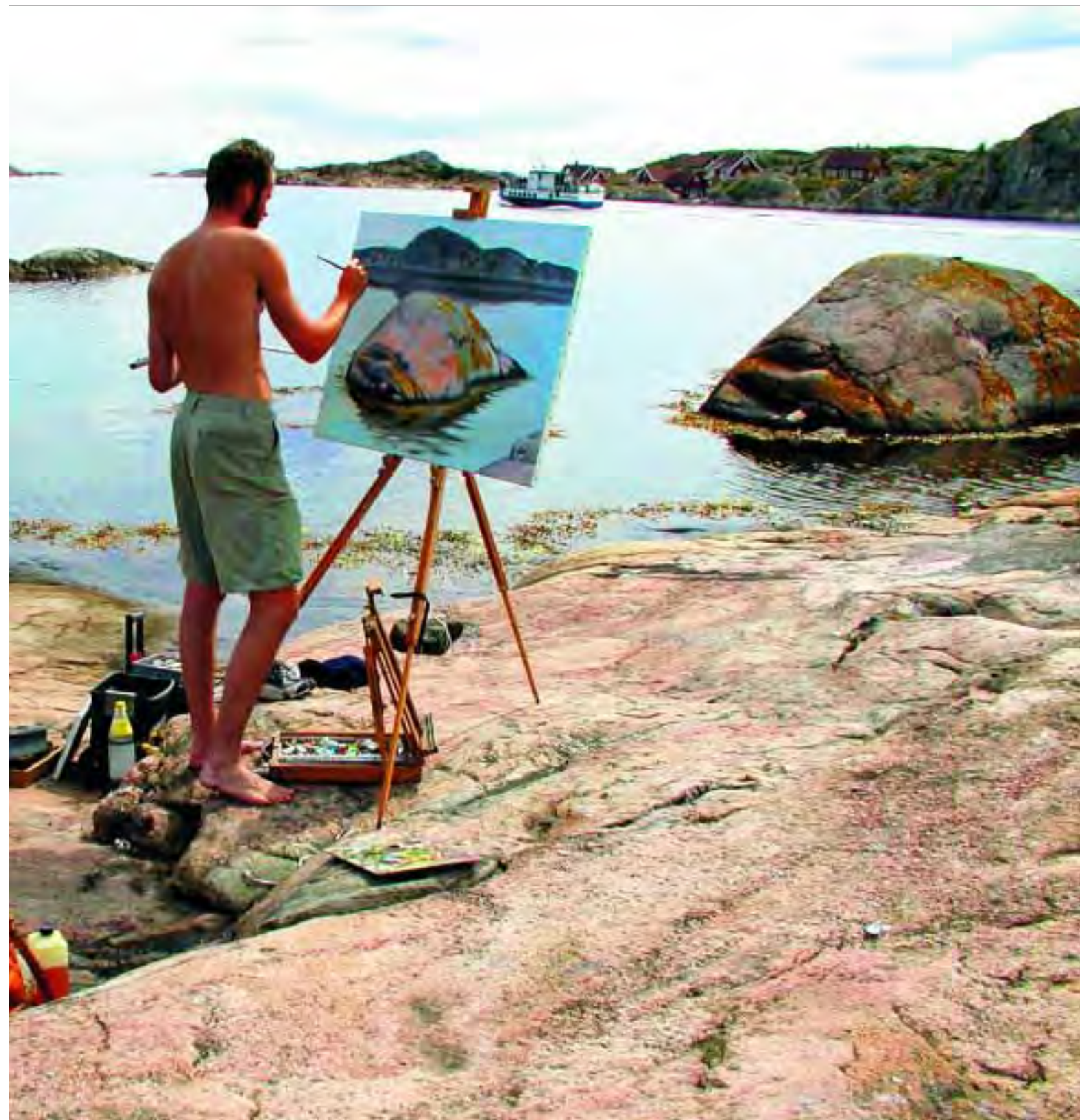
– Gjenstanden eller landskapet blir mer virkelig, vil jeg nesten si. Tenk på huleliknelsen til Platon; det er forskjell på å erfare noe virkelig og å bare se overflaten, eller kopier av ting. De førsokratiske naturfilosofene hadde en grunnleggende ontologisk innstilling i sin filosofi. De ønsket å undersøke hva verden er dypst sett,

JOBBER SAMMEN: – Jeg er vant til å jobbe utendørs, men vanligvis ikke med annet selskap

I og vær

Nå kommer Bastholmen-kunstnerne.

enn NRK P2. Det er flott å komme ut hit og jobbe med andre som er genuint opptatt av maleri, sier Arne Borring (til venstre), i selskap med Anders Duncker.

FOTO: TORE NÆSS

Berømte friluftsmalere:

Claude Monet (1840–1926) «Impresjon, Soloppgang» fra 1873. Monet er drivkraften bak impresjonismen, og dette bildet gir kunstretningen navn. Malerstilen forsøker å gripe både naturstemningens flyktighet og det turbulente storbylivet i «plein-air-maleriet», det raskt utførte maleri som males i friluft, rett foran motivet og uten omhyggelige forskisser. Målet er ikke å gjengi landskapet som sådant, men den følelsen landskapet framkaller hos kunstneren, noe som peker fram mot ekspresjonismen.

Fritz Thaulow (1847–1906) «Isløsnings» (1887). Norsk kunstner, tidlig påvirket av Hans Gudes lette luftige kystbilder, senere inspirert av impresjonismen. Malte mye i Frankrike og hadde studieopphold på Lista og Jæren, men er mest kjent for sine byskildringer, blant annet fra Slottsparken og Akerselva i Oslo. Han vakte også oppsikt ved å stå utendørs og male i den kalde norske vinteren, og samlet en rekke malere til et «Friluftskademi i Modum».

Fortsettelse fra forrige side

og kom opp med svar som «alt er ild», eller «alt er tall». Denne ontologiske grunnholdningen mener jeg en også kan finne i maleriet, sier Næss.

For Næss blir observasjonsmaleriet som filosofi i praksis; undersøkelse av noe partikulært i verden, med det universelle som klangbunn.

Men det er ikke bare oljemalende kunstnere med staffeli, stråhatt og sigarett på Bastholmen denne uka. Yngvild Nergaard jobber med fotografi og oljemaling, men hun arbeider idébasert, og kan ikke uten videre stille seg opp i landskapet og male. Grafiker Ellisif Hals lager fantasilandskap, men har aldri jobbet med koldnåla utendørs før.

Line Bergseth jobber med ett bein i landskapsmaleri og et annet i konseptkunsten. Hun lager installasjoner av ulike vekster – og maler med akvarell og olje, men ikke nødvendigvis naturtro skildringer. Hun har gjort suksess med sine planteverk i Stockholm, London og Oslo.

– Jeg har jobbet med observasjon av vekster siden 1992, alt fra arktiske vekster på Svalbard til fargerike blomster på Madeira. Etter hvert har jeg beveget meg over i en indre forestilling av planter, for eksempel ved å visualisere fotosyntese, sier hun.

Bergseth jobber tett på objektene, og har nå vekster i overgangen mellom hav og land som sitt studieobjekt; ting i ulike varianter, lyng og lav. 20 akvareller skal hun ha ferdig før hun drar fra Bastholmen.

– Du er med andre ord ikke på ferie?

– Nei, dette er hardt arbeid. Jeg åpner separatutstilling i Oslo Kunstfor-

ening i september, så jeg må vise et visst måtehold her på øya, ler hun.

For som seg hør og bør på en kunstnerkoloni er serveringen generøs. Engang var det sjømannen Severin som holdt liv i ti unger i den gamle stua, ved hjelp av hva havet kunne by på og ei ku som beitet mellom knausene på øya. Hundre år senere er Tatiana de Sèves og Mia Berner sjefer på et kjøkken som bugner over av kantarell, avocado, lammekjøtt og vin. Når Klassekampen ankommer, er det lun salat med bacon, asparges og roquefortdressing, akkompagnert av brød, ost og rosévin som står på lunsjmenyen.

– Jeg er bare kjøkkensjefens adjungerte rådgiver, kokketerer Mia Berner.

– Men fordi Tatiana her ikke trenger noen rådgiver, fyller jeg rollen som husfilosof også, humrer 80 år unge Mia. Kjent som dikter, filosof, sosiolog og eksentrisk fargeklatt i norsk kulturliv.

– Jeg griner av lykke over å være her! I morges vasset jeg ut i sjøen – naken som Gud har skapt meg. Og så sliper jeg Tores lja. Det kan jeg fra mitt lille svenske jordbruk. Vi tar oss en prat når han tar seg en pust i bakken, og da skjærper jeg noen av hans tanker også – når vi likevel er igang.

Det leves nok ut en kunstnermyte eller to i Søgnes skjærgård disse to ukene. Men hvorfor ikke? Glatte sva-berg, varm augustsol og nyslått sommereng roper liksom på det. Kunstnerfester med diskusjoner, sang og musikk var viktige innslag da kunstnerne samlet seg på Skagen i de lyse somre i 1880-årene. Kitty Kielland, Harriet Backer, Gerhard Munthe og Erik Werenskiold var blant kunstnerne som kom sammen sommeren 1886 på gården Flekkum i Bærum og utviklet det norske stemningsmaleriet; lyriske nyromantiske naturbilder.

– Å komme sammen og arbeide i nærheten av hverandre gjør noe med kunstnerne rent fysisk, tror jeg. Det skapes en kollektiv ånd som man tar del i. Dette kan være veldig inspirerende, og det er ikke uten grunn at mange av de maleriene og fra kunsthistorien vi er mest glad i er skapt i eller i nærheten av slike fellesskap, sier Næss.

Og gjennom fellesskap skapes også tendenser. Akkurat nå, nede i det kontinentale Europa, preger en nyromantisk strømning den internasjonale samtidskunsten. I alle fall om vi skal tro skaperne av utstillingen «Wunschwelten» («Ønskeverdener») ved det anerkjente Schirn Kunsthalle i Frankfurt am Main.

Her stilles en rekke, særlig angelsaksiske, kunstnere ut. De har det til felles at de vender seg bort fra kravet om kunstens engasjement i det sosiale og politiske, for i stedet å konsentrere seg om metafysikk, mystikk og naturens opphøyde skjønnhet. Kunstnerne, som er i 30-40-årsalderen, har vendt seg bort fra postmoderne intermediale uttrykk som vi-

VANT TIL Å MALE UTE: Arne Borring i sitt rette element. Han maler alltid ute.

‘OBSERVASJONSMALERIET HAR IKKE NØDVENDIGVIS NOE MED DET ROMANTISKE LANDSKAPSMALERIET Å GJØRE’

Tore Næss, seminarsjef

deo og performance, og har funnet tilbake til det utskjelte landskapsmaleriet igjen. Og det helt uten ironi.

– Men observasjonsmaleriet har ikke nødvendigvis noe med det romantiske landskapsmaleriet å gjøre, presiserer Næss. – Friluftsmaleriet er en moderne idé, som bygger på observasjon og vitenskapelighet, ikke forskjønning. Og der skissen betraktes som det egentlige kunstverket.

Han viser til kunstteoretikeren Clement Greenberg, som definerer avantgarden som synonymt med den moderne kunsten fra begynnelsen av 1800-tallet og framover. I denne perioden forlater maleriet, ifølge Greenberg, alle de aspekter som maleriet historisk har delt med andre kunstarter. Å fortelle en historie er litteraturens spesialitet, å framstille tredimensjonalitet gjør skulpturen best, en hel industri er i ferd med å vokse fram for å ta seg av underholdningen. Kunstens eneste frelse er å vise at den har en selvstendig verdi som ikke kan avledes fra noen annen aktivitet. Og maleriet samler seg om sin

egenart, det som de gamle mestere hadde oppfattet som negative egenskaper; nemlig den avgrensede flaten. Kunstneren Manet viser ærlig fram flaten bildet er malt på. Impresjonistene, som alltid maler utendørs, hopper over grunning og ferniss slik at tilskueren ikke skal tvile på at fargene kommer fra maling på tuber og i krukker. Og Cézanne, skriver Greenberg, gir avkall på virkelighetslikhet.

– Realismen og impresjonismen dyrker det særegne ved malerisjangeren på en nesten vitenskapelig måte. Denne tiden – fra maleriet begynner å samle seg om seg selv og fram til flatedyrkelsen slår over i det ekstreme, med kubismen og det abstrakte maleri – er en svært spennende tid for maleriet. Persepsjonen og fargelæren står i fokus, ikke minst hos impresjonistene og neopresjonistene. Monet, Van Gogh, Seurat og norske Frits Thaulow er eksempler på glimrende observasjonsmalere i denne perioden, sier Næss, iført kunstnerhatt og flekkete skjorte.

FORDYPNING: Den engelske kunstneren Phoebe Harvey Wood er inspirert av den såkalte «Euston Road School». – Jeg maler figurativt etter observasjon, alltid etter observasjon. Det gir både dybde og umiddelbarhet, sier Harvey Wood.

FOTO: TORE NÆSS

Paul Cézanne (1839–1909) «Mont Sainte-Victoire» (1898–1900). Tilknytning på kubistene. Løsner tingenes former opp i små flater med rene farger. Til forskjell fra impresjonistene lever hans malemotiv sitt eget liv, uavhengig av landskapet som var utgangspunktet. Og i stedet for objektivt å fastsette det man ser, forsøkte han å trenge gjennom det overfladisk registrerte.

Peder Severin Krøyer

(1851–1909) «Solglitter over havet» (1887). Lederskikkelsen blant de såkalte Skagenmalerne, som samlet seg på Nord-Jyllands kyst somrene i 1880-årene og malte, inspirert av Skagens høye lys. Men selv om landskapet og observasjonen var viktig, komponerte han også selv. Fessten i det berømte bildet «Hip, hip, hurra!» fant aldri sted.

landskap utendørs før jeg var her i fjor. I år er det senere på sommeren, det er et annet lys, et annet vær og en annen følelse. Et av bildene jeg maler i år, har noe av det samme motivet som i fjor, en fjellknaus, men sett fra en annen vinkel. Jeg liker å fordype meg i ett motiv.

Flere av kunstnerne på Bastholmen legger så sterk vekt på observasjon at man kan begynne å undre: Påvirker landskapet kunstneren mer enn kunstneren påvirker landskapet?

– Det er vel et vekselbruk, en kontinuerlig dialog, smiler Arne Borring nede ved vannkanten.

– Selv om jeg maler naturtro landskapsmalerier, er maleriet alltid målet, ikke gjengivelsen av noe pent. Jeg forsøker å finne landskapsutsnitt som kan fungere som den flaten bildet er, og som gir meg noe. Lengst mulig arbeider jeg ute, men til slutt tar jeg med bildet inn i atelieret for å rydde opp. Av og til kan en bli blendet eller lurt av virkeligheten, men i atelieret er det bildet selv som er sjefen, sier Borring.

Utfordringen ligger i å velge og holde fast ved bestemmelsen.

– Når en har naturen som arbeidsplass, gir utfordringene seg selv: Sola går sin gang, det blir flo og det blir fjære, plutselig skyer det over. Men på maleriet står tiden stille. Du må velge et tidspunkt og en stemning og deretter fordype deg.

Nå maler Borring et morgenbilde, utover dagen må han memorere hvordan landskapet ser ut når sola står i øst.

– Altså kan jeg aldri mekanisk gjengi det jeg ser – men forsøke å opparbeide et likeverdig forhold mellom landskapet, maleriet og meg selv.

marthe.eielsen@klassekampen.no

FEINSCHMECKERE: Som seg hør og bør i en sommerlig kunstnerkoloni er serveringen generøs, av vått og tørt. – Her males det, spises det, bades og leves det, stråler husfilosof Mia Berner (til høyre), flankert av kjøkkensjef Tatiana de Sèves.

FOTO: MARTE EIELSEN

Dermed blir det også livlige diskusjoner over rødvinsglassene når arbeidsdagen er over på Bastholmen: Hvor mye skal en landskapsmaler forenkle? Hvor mye av flaten skal bevares? Hvor mange naturtro detaljer skal kunstneren male inn i bildene sine? Og går ren etterlikning på bekostning av bildets formale kvaliteter?

For to av deltagerne på seminaret er denne diskusjonen ikke like påtrengende som den kan oppleves for en norsk landskapsmaler. Phoebe Harvey Wood og Nadeem Akram kommer tilreisende fra England, som har en sterk og levende tradisjon for observasjonsmaleri, i en tilnærmet ubrutt linje fra impresjonismen. De to sentrale og aktede etterkrigs-kunstnerne David Hockney og Lucian Freud fronter denne tradisjonen.

Både Phoebe Harvey Wood og Nadeem Akram maler etter observasjon i et nøkternt formspråk, med lyssterke pigmenter, vare fargesammensetninger og etter nøyaktige mål – inspirert av den såkalte «Euston Road School». Retningen var opprinnelig en protest mot avantgarden. Kunstnerens ønske var basert på en politisk, men ikke propagandistisk agenda: å returnere til realistisk observa-

sjonsmaleri fordi det hadde bredere appell og var mer sosialt relevant, og mindre sluttet om seg selv.

Phoebe Harvey Wood smiler beskjedent:

– «Euston Road School» er en veldig spesifikk og avsluttet kunstretning som la stor vekt på håndverk og nøyaktig virkelighetsgjengivelse. Jeg er ikke like interessert i det håndverksbaserte, og følger følelsene mine i større grad. Men jeg maler alltid fra observasjon; interiører, stilleben, portretter og landskap. Det er essensielt for meg, fordi jeg maler bedre på den måten, og fordi motivet framstår mer umiddelbarhet. Det gir en annen stemning rett og slett.

Hun bekrefter at maleriet, gjerne etter observasjon, står sterkt i England, selv om observasjonsmalerne har vært i minoritet siden 60-tallet.

– Selv har jeg studert i Paris og følger meg i like stor gjeld til europeiske malere som til engelske, sier hun og nevner Cézanne, Gauguin og Matisse som inspirasjonskilder.

Akkurat nå er det sørlandslyset og norsk hyttekos som inspirerer.

– Jeg deltok på seminaret også i fjor, og synes det er fantastisk å reise ut i hit i liten påhengsmotorbåt og male. Faktisk hadde jeg aldri malt

FOTO: MARTE EIELSEN

ARRANGØR: – Å observere er å erfare. Å male etter observasjon er filosofi i praksis, mener Tore Næss, som for andre år på rad arrangerer observasjonsmaleri-seminar. FOTO: ARNE BORRING

– Men selv om du ikke umiddelbart favner om romantikken, er det et visst nostalgisk skjær over seminaret?

– Sikker! Det er heller ikke meg imot. Men det som er fint, er at vi har fått kunstnere hit som i utgangspunktet var skeptiske og som trodde dette var et reaksjonært prosjekt. Om seminaret kan bidra til å file ned det skarpe skillet mellom postmoderne samtidskunstnere og forsvarene av det figurative maleriet som finnes i norsk kunstoffentlighet, er jeg veldig fornøyd. Det viktigste er å samle folk som er interessert i maleriet som sjanger.